

Česko-lužický věstník

číslo 1 / leden 2015

ročník XXV

Bosćij Michał Wićaz

Ptaći kwas

Hlejće, nowa wěc so stała; słyšće, chceće zrozumić:
Sroka je sej muža wzała, žedźiła so woženić.

Hawron je ji nawoženja, toho je sej zhladała;
tón ma wjele zamoženja, za kotrymž je žadała.

Na slubje je rapak pobył, kwas joh' chcychu wotčišćeć:
wón je na wšěch druhich dobył, njeje dał so počišćeć.

Kraholc běše řeznik kwasny, wón sej wjele na to wě;
to wšak je wam pachol krasny: sam wšě kołbasy jim
zjě.

Braška być na tymle kwasu stary baćon dyrbješe:
tón njeje' khromy na tu hubu, nad sto młynow klepoce.

Kuchiń je měł wrobel twarić, škrěkawa bě myjeřka,
kurotwa jim přińdže warić, kuchařka kaž wojeřka.

Sowa, hlej, ta lesna žona, ta bě slónka njewjesće;
z nawoženju džěše wróna, kmótra rjana zawěšće.

Z Wrónic džówku měle družčić žołma, kawka, kabija,
šćihlica kwas dyrbi spušćić, wo nju so tam zabija.

Čarš a škórc tam swataj běštaj, taj najreńšej pacholaj,
z hłowu wijo pyšnjaj džěštaj přede wšěmi w frakomaj.

Ptaći swatba

Hleďte, nová věc se stala! Slyšte, copak říká se:
Straka prý se právě vdala, však už měla na čase!

Havrana si straka vzala, proč, to ví sám rohatý,
moc se za ním nalétala, protože je bohatý.

Krkavec byl při snoubení, na svatbu však nebyl zván;
řek jim, že to hezké není, ukázal jim, že je pán.

Krahujece si za řezníka svatebčané vzali hned;
co však je to za chlapík, všechny klobásy jim sněd.

Za družbu na svatbě této byl jim dlouhonohý čáp;
není chromý celé léto, pěkně řeční klap, klap, klap.

Kuchyň prací vrabce byla, sojka umyla vše hned.
Koroptev jim navařila, kuchařinka jako květ.

Sova byla stará svatbí, jak je krásná, každý ví,
vrána z ženichovy strany, kmotra ještě pěknější.

Družičkou je dcerka Vránů s žlunou, kavkou,
se sojkou,
Stehlíkovici musí domů, než se o ni poperou.

Svatové jsou chřástal, špaček, hoši jak malování,
oba mají pěkný fráček – to je nakrucování!

*Z hornolužické srbštiny přeložily Zora Beráková (1–6) a Zuzana Bláhová Sklenářová
(pokračování na straně 8). Uvedená verze lužickosrbského originálu pochází z knihy Josefa
Páty Serbska čitanka (Českolužický spolek Adolf Černý, Praha 1920).*

Z HORNÍ LUŽICE

► (SN 6. 11.) **Šest zaměstnanců vojereckého městského úřadu se od srpna jednou týdně učí lužickosrbsky.** Nyní kurz dokončují a získají závěrečný certifikát. Kurz slouží k dalšímu vzdělávání a prohloubení dosavadních znalostí; navazuje na základní kurz lužickosrbského jazyka z roku 2010 a nadstavbový z roku 2011.

► (SN 10. 11.) **V Budyšíně v síni Lužickosrbského domu představili mladí ochotníci divadelní skupiny Nepřijatelní z Prahy hru Ingrid Hustetowé a Beaty Mičerlichowé „Wodny muž“ (Vodník).** Tématem hry je hledání moderní identity mladých Lužických Srbů. Hru přeložil do češtiny Radek Čermák a o režii se zasloužil televizní producent Petr Smyczek. Postavy charakterizoval dobře a kontrastně. Obdivuhodné je, s jak minimálními prostředky dokázal Smyczek zinscenovat poutavou hru: za rekvizity mu slouží židle, láhev vína se skleničkami a svíčka. Na organizaci úspěšného představení se podílel referent Domowiny Clemens Škoda.

► (SN 14. 11., piwarc.wordpress.com) **Rozhovor saského deníku Sächsische Zeitung s ředitelem budyšínského Lužickosrbského ústavu (Serbski institut) prof. Dietrichem Šoltou pod názvem „Srbskost téměř docela pomine“,** vzbudil ve všech vrstvách lužickosrbského národa silné diskuse a částečně rozhořčení. Profesor v něm nepřímě předpověděl smrt lužickosrbského národa. Řada zaměstnanců ústavu se od výroků svého ředitele distancovala. Rovněž probíhala diskuse o patřičnosti výroku od člověka, který by měl přispívat k opaku. Sám Šolta se proti pesimistickému vyznění rozhovoru ohradil a redakce Saských novin článek dodatečně upravila podle autorizované verze.

► (SN 17. 11.) **Více než sedmdesát zájemců se účastnilo konference „Serbja a Němcy: Łužica jako domizna abo cuzy kraj?“** (Lužičtí Srbové a Němci: Lužice jako vlast či cizina?), kterou společně uspořádaly Lužickosrbský ústav (Serbski institut) a Hornolužická společnost věd (OLGW) v sále budyšínského Lužickosrbského muzea.

► (SN 24. 11.) **V budyšínské hale „Króna“ se konal jubilejní 140. kulturní večer mladých Lužických Srbů a studentů „Schadżowanka“.** Program zahájil i ukončil pěvecký sbor, čítající kolem 40 členů, pod taktovkou Mateje Kowara a Symana Hejdušky. V režii Stefana Cušky studenti z Lipska, Drážďan, budyšínského Lužickosrbského gymnázia aj. předvedli různá kabaretní, jako obvykle kritická vystoupení s hudebními vložkami.

► (SR 3., 4. 12.) **Na radworské základní škole inscenovali dvojazyčné divadelní před-**

stavení. Důvodem je, že Lužických Srbů je na škole málo a lužickosrbská verze by měla méně návštěvníků než německá. Redaktorka Lužickosrbského rozhlasu Monika Gerdesowa se ptá, zda by nebylo lepší řešení, kdyby na počátku organizátoři inscenace neudělali více pro to, aby se hra mohla nacvičit pouze lužickosrbsky s rozdělením rolí podle jazykových schopností žáků a textovou informací v němčině.

► (SN 15. 12., SR 16. 12.) **Dosavadní ředitel Lužickosrbského ústavu Dietrich Šolta končí ve funkci.** Na konci prosince předal vedení dosavadnímu řediteli chotěbuzské pobočky Hauke Bartelsovi, ten je pověřen výkonem funkce do výběru nového ředitele po restrukturalizaci ústavu v květnu 2016. Jeho úkolem je dokončit nápravná opatření podle výsledků evaluace. Mimo jiné budou spojeny jazykovědné odbory pro hornu a dolnolužickou srbsčinu za účelem vytvoření německo-hornolužickosrbského elektronického slovníku (podle vzoru na www.dolnoserbski.de). Šolta odchází do výslužby až v lednu 2016, avšak bylo dohodnuto, že proces restrukturalizace obou poboček Lužickosrbského ústavu bude probíhat pod vedením jednoho člověka. Zbývající rok se bude Šolta věnovat výzkumu díla Jurije Brézana. Nad Lužickosrbským ústavem visí Damoklův meč výrazného omezení prostředků, pokud se restrukturalizace ústavu nepovede.

► **Lužickosrbské zvyky jsou zapsány na seznamu nehmotného kulturního dědictví UNESCO.** Celkový počet německých položek je 27. Za úspěchem stojí iniciativa Domowiny, která od roku 2013 o zápis usilovala. Nyní je třeba pečovat o zachování těchto zvyků.

račk

► (SR 30. 12., piwarc.wordpress.com) **V posledních dvou letech došlo k 15 incidentům, při nichž byli napadeni Lužičtí Srbové nebo narušeny lužickosrbské zvyky,** odpovědělo saské ministerstvo vnitra na interpelaci poslaneckého klubu Zelených. Nezůstalo u poškozování lužickosrbských nápisů, došlo i na napadení maskovanými útočníky. Z těchto důvodů byly v oblastech s vyšším výskytem národnostně motivované zločinnosti posíleny mobilní policejní hlídky, zejména při lužickosrbských akcích. O zvyšování se počtu útoků vůči Lužickým Srbům na podzim informovaly i celoněmecké deníky. Útočníci jsou považováni za neonacisty s vazbami na fotbalové chuligány. Napovídá tomu nápis na jedné budyšínské zdi: „*Hooligans gegen Sorben*“.

Z DOLNÍ LUŽICE

► (BSR 22. 12.) **Studenti Dolnolužickosrbského gymnázia v Chotěbuzi chtějí za-**

ložit nový spolek a místnost (serbsku špu), kde by se mluvilo lužickosrbsky. Oznámili to na představení knihy „*Weil es eine sprechenswerte Sprache ist*“ (Protože to je jazyk, jímž stojí za to mluvit), v níž etnoložka Ines Neumannová uvádí výsledky svých výzkumů na gymnáziu. Sledovala postoje profesorů a studentů k lužickosrbskému jazyku, kultuře a identitě. Podobné výzkumy na přelomu tisíciletí prováděl Leoš Šatava na Lužickosrbském gymnáziu v Budyšíně.

► (SR 30. 12.) **Vzrostl počet dětí v mateřských školách typu Witaj, jejichž zřizovatelem je Lužickosrbský školský spolek.** Lužickosrbsky se učí 2200 žáků, což je o 10 % více než před čtyřmi lety. Počet rodilých mluvčích ale poklesl o 400 na 654. S tím se váže nutnost intenzivnější jazykové výuky, na její rozšíření však není dostatek učitelů.

Z NĚMECKA

► (SN 12. 11.) **Za ministerského předsedu Saska opět zvolili Stanisława Tilicha.** Dva dny po podepsání koaliční dohody s SPD dostal 55letý politik CDU v Saském zemském sněmu v Drážďanech již v prvním kole volby potřebnou většinu hlasů.

► (SN 25. 11.) **Ve starobylém durynském městě Gotě (Gotha) ve Vědecké knihovně Erfurtské university byl prezentován nově nalezený dolnolužickosrbský dokument ze 16. století.** Setkání se zúčastnili dr. Sonja Wölkowa a dr. Fabian Kaulfürst z Lužickosrbského ústavu v Budyšíně a prof. Eduard Wornar z Ústavu sorabistiky Lipské univerzity. Jde o paralelní dolnolužickosrbský a německý text Malého katechismu Martina Luthera. Právě podle prof. E. Wornara je dokument ze 16. století jednou z nejstarších doposud známých dolnolužickosrbských literárních památek.

ZE SVĚTA

► (SN 5. 11.) **Švédské vedení těžební společnosti Vattenfall vyjádřilo úmysl prodat lužický hnědohuhelný revír a již se mnozí spekuluje o možných kupcích a rozšiřování.** V úvahu připadá také česká společnost EPH (Energetický a průmyslový holding), která již zaujímá významné místo v těžbě hnědého uhlí v Německu: patří do ní totiž těžební společnost MIBRAG (doly Profen a Schleenhain u Lipska) a černouhelný důl Silesia u Czechowic-Dziedzic v polském Horním Slezsku, v rámci dceřiné společnosti HSR provozuje hnědohuhelný důl Schöningen v Dolním Sasku (údaje z www.ephholding.cz). V reakci na toto vyjádření sdělil ministerský předseda Braniborska Dietmar Woidke novinářům, že nezavrhuje úplné možnost, že by se na lužickém uhelném hospodářství energetické společnosti Vattenfall podílel braniborský stát.

Ze Serbských Nowin podává Jitka Rybolová, ze Serbského rozhłosu, Bramborského serbského radija a blogu Piwarc podává Radek Čermák.

Lužickosrbské motivy v současné pohádkové tvorbě

Tereza Valášková

Zmij (Zdroj: Nowak-Njehorňski, M. Postkartenbuch. Bautzen : Domowina-Verlag, 2000.)

V září 2014 jsem na katedře germanistiky na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze obhájila diplomovou práci na téma „Lužickosrbské motivy ve vybraných umělých pohádkách současné literatury“, kterou jsem vypracovala pod vedením PhDr. Tamary Bučkové, Ph.D. K tématu Lužice a Lužických Srbů mě inspirovala moje babička, Lužická Srbka, Hilža Bartáková, se kterou jsem do Lužice jezdila již od dětství a která mi lužickosrbské pohádky vyprávěla na dobrou noc.

Diplomová práce se zabývá lužickosrbskými motivy ve vybraných umělých pohádkách současné německé a lužickosrbské literatury pro děti a mládež. Má charakter literárního atlasu, který si klade za úkol zmapovat dosud málo probádanou problematiku literatury pro děti a mládež ve vztahu ke kultuře Lužice. Literatura je dána do souvislosti zejména s kulturním bohatstvím národnostní menšiny Lužických Srbů žijících ve dvou německých spolkových zemích, Sasku a Braniborsku, jejíž kultura je neustále v ohrožení globalizačními tendencemi směřujícími k vytvoření monokultury, dále postupnou asimilací a germanizací. Problematiku jsem zkoumala na příkladu patnácti titulů od osmi současných lužickosrbských autorů a jednoho německého. Lužickosrbské motivy jsem rozdělila do tří oblastí, jedná se o lužickosrbské kulturní dějiny, mytologii a folklor. Cílem předkládaného literárního atlasu je zjistit, zda a v jaké míře jsou lužickosrbské motivy literárním zdrojem v žánru umělé pohádky současné literatury pro děti a mládež. Tím chci doložit, že lužickosrbská kultura je v literatuře pro děti a mládež stále aktuálním tématem. Záměrem literárního atlasu je dále dokázat, že témata spojená s kulturou této západoslovanské národnostní menšiny jsou v současné, zejména lužickosrbské, ale i německé literatuře vyhledávaným zdrojem obohacení meziliterárních vztahů v Evropě.

Výše uvedená zkoumání jsou doložena v následujících dílech: Jurij Brězan „*Jak šel slon na houby*“, „*Velká dobrodružství malého kocourka*“, „*Módry konik Digidonk*“ (Modrý koník Digidonk),

Kobolt (Zdroj: Nowak-Njehorňski, M. Postkartenbuch. Bautzen : Domowina-Verlag, 2000.)

„*Čarodějny mlýn*“, Ben Budar „*Já, kocour Standa*“, Lubina Hajduk-Veljkovičowa „*Kuřátko v lese*“, Gerat Hendrich „*Dyrdomdejstwa Pumpota*“ (Pumpotova dobrodružství), Jurij Koch „*Honač Bobi so zlobi*“ (Kohout Bobi se zlobí), „*Pintlaš a zlate jehňo*“ (Budulínek a zlatý beránek), Křesčan Krawc „*Woko Mok – syn wodneho muža*“

(Oka Mok – syn vodníka), Mirelle Nagora „*W Dole cerwjonych kwišinkow*“ (V Údolí růžových jetelových kvítků), Otfried Preußler „*Pumphutt und die Bettelkinder*“ (Pumpot a žebravé děti), „*Vodniček*“, „*Čarodějův učeň*“ a Wórša Wičazowa „*Koblížkova cesta*“.

Na základě teoretických poznatků o kulturních dějinách, mytologii a folkloru Lužických Srbů jsem analyzovala lužickosrbské motivy v jednotlivých pohádkových příbězích. Dospěla jsem k závěru, že ve vybraných titulech současné literatury pro děti a mládež lze nalézt motivy ze všech tří tematizovaných oblastí spojené s Lužicí a Lužickými Srby. To dokazuje aktuálnost lužickosrbských témat, která se odrážejí v současné literatuře pro děti a mládež a podtrhávají různorodost evropského kulturního prostoru. Můžeme ho v tomto případě rozdělit do následujících problémových okruhů.

Jsou jimi **aktuální problémy Lužice** (dějiny národnostní menšiny Lužických Srbů v Německu, symboly a důležité organizace Lužických Srbů, lužická srbština, oblast osídlení, příroda a aktuální problémy Horní a Dolní Lužice, jako např. těžba hnědého uhlí či zavírání lužickosrbských škol); **lužickosrbské mytologické postavy** (šotek, Krabat, Budulínek, Pumpot, ludkové/lutkové, bludičky, drak, krkavci, polednice a vodník); **lidové zvyky a tradice Lužických Srbů** (svatba, velikonoční zpívání a velikonoční voda, adventní obchůzková nadílka, posvícení, lidové kroje a hudební nástroje; překvapivě zde chybějí velikonoční jízdy). V analyzovaných pohádkách se nejčastěji vyskytují motivy vztahující se ke kulturním dějinám Lužice a Lužických Srbů. Nejčastěji tematizována je **lužická srbština**, vyskytují se zde například slova četa, wuj, kóčka, psyk, ptačk, hólč, holca nebo jména Welewed, Wok, Měrka, a dále **oblast osídlení Lužických Srbů**, uvedenými místy jsou například Wojerecy, Kulow, Lipoj, Jitk či Grodk. Jako literárně nejčastěji tematizované **lužickosrbské postavy** jsou vyhodnoceny postava Pumpota a vodníka. Z folklorních motivů se v analyzovaných pohádkách nejčastěji vyskytují **lužickosrbské lidové hudební nástroje** typu housličky, klarinet, dudy, dále **slavnosti kermuša/posvícení a velikonoční voda**.

Krabat (Zdroj: Nowak-Njehorňski, M. Postkartenbuch. Bautzen : Domowina-Verlag, 2000.)

Jako literární dílo s nejvyšším počtem lužickosrbských motivů byly vyhodnoceny dva tituly – „*Čarodějův učeň*“ od Otfrieda Preußlera a „*Dyrdomdejstwa Pumpota*“ od Gerata Hendricha. „*Čarodějův učeň*“ obsahuje motivy zejména z regionu Lužice, jsou zde uvedena města Budyšin, Kamjenc, Mučow či Čorny Chołmc, a jazyka, vyskytují se zde postavy s částečně poněmčenými jmény typu Kubo, Juro, Hanzo, Worschula, Kito a proslule známý Krabat. Dále je zde také tematizován folklor Lužice, jako např. velikonoční voda, kantorka, slavnost kermuša/posvícení nebo lidové kroje. Postava Pumpota je rozpracována v pohádce „*Dyrdomdejstwa Pumpota*“, kde se jako bohatý literární zdroj lužickosrbských motivů vyskytují postavy z lužickosrbské mytologie jako šotek, vodník, polednice, drak, bludičky a ludkové/lutkové. Naopak nejméně motivů Lužice vykazují tři díla – „*Vodniček*“ od Otfrieda Preußlera, které obsahuje pouze motiv vodníka a přírody Lužice, „*Kuřátko v lese*“ od Lubiny Hajduk-Veljkovičové, kde nalezneme pouze nepřímé motivy přírody Lužice a lužické srbštiny, a „*Koblížkova cesta*“ od Wórši Wičazowé, které se opět vztahuje k mytologické postavě vodníka.

Práci chápu jako výchozí deskriptivní krok pro další zevrubně

Vodník (Zdroj: Nowak-Njechorński, M. Postkartenbuch. Bautzen : Domowina-Verlag, 2000.)

(Na písku je nová ves) od Jurije Kocha.

Autorka Tereza Valášková úspěšně absolvovala na PdF UK navazující magisterský obor Učitelství pro základní školy a střední školy německý jazyk – základy společenských věd. Práce byla ohodnocena jako přesahující rámec požadavků na diplomovou práci a je v současné době navržena k uznání za práci rigorózní.

Použitá primární literatura:

- BRÉZAN, J. Jak šel slon na houby. Praha : Albatros, 1971.
BRÉZAN, J. Velká dobrodružství malého kocourka. Praha : Státní nakladatelství dětské knihy, 1966.
BRÉZAN, J. Módry konik Digidonk. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 1991. S. 32. ISBN 3-7420-0634-7.
BRÉZAN, J. Čarodějny mlýn. Praha : Práce, 1971. S. 125.
BRÉZAN, J. Die Jungfrau, die nicht ins Bett wollte. Volksmärchen der Sorben übertragen und neu erzählt. Bautzen : Domowina-Verlag, 2006. S. 202. ISBN 978-3-7420-2028-4.
BUDAR, BEN. Já, kocour Standa. Praha : Albatros, 1987. S. 79.
DOMAŠCYN, R. Der Hase im Ärmel. Märchen aus Spreewald und Lausitz. Berlin : Gerhard Wolf Janus press, 1997. S. 109. ISBN 3-928942-45-X.
HAJDUK-VELJKOVIČOWA, L. Kuřátko v lese. Varnsdorf : Městská knihovna Varnsdorf, 2012. S. 52. ISBN 978-80-86409-27-6.
HENDRICH, G. Dyrdomdejstwa Pumpota. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 1970. S. 56.
KOCH, J. Honač Bobi so zlobi. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 2013. S. 28. ISBN 978-3-7420-2262-2.
KOCH, J. Pintlašk a zlote hejno. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 1983. KOCH, J. Rjana holčka. serbska bajka. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 1983. S. 20.
KRAWC, E. Serbske powěsće: wuběr za džěci. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 1959.
KRAWŹA, J. Wjelkowy zbožowny džen. serbska bajka. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 1987. S. 24. ISBN 3-7420-0122-1.
LORENC, K. Zlote jabluko. serbska bajka. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 1988. ISBN 3-7420-0287-2.
NAGORA, M. Im Tal der roten Kleeblüten. W Dole cerwjonych kwišinkow. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, Domowina-Verlag, 1999. S. 80. ISBN 3-7420-1749-7.
NOWAK-NJECHORŃSKI, M. Čaroděj Krabat. Praha : Státní nakladatelství dětské knihy, 1961. S. 53.
17. PREUßLER, O. Vodníček. Praha : Albatros, 1971. S. 93.
PREUßLER, O. Čarodějův učeň. Praha : Knižní klub, 1996. S. 259. ISBN 80-85812-11-8.
PREUßLER, O., SMETANA, Z. Pumphutt und die Bettelkinder. Stuttgart : Thienemann Verlag, 1981. ISBN 3-522-41690-2.
KRAWC, K. Woko Mok – syn wódneho muža. Budyšin : Ludowe nakladnistwo Domowina, 2003. S. 141. ISBN 978-3-7420-1932-5.
WIČAZOWA, W. Koblížkova cesta. Varnsdorf : Městská knihovna Varnsdorf, 2008. S. 23. ISBN 978-80-86409-16-0.

HUDBA

Srbská brigáda mocně útočí

Když jsem se dozvěděl, že během výletu do Budyšína budeme mít příležitost navštívit také lužickosrbský koncert, byl jsem pln očekávání, protože podobnou zkušenost jsem prozatím neměl. Vůbec se jednalo o mou první návštěvu tohoto malebného města, jež mne okouzlo svou atmosférou umocněnou vánoční výzdobou. Na koncert jsem se během prohlídky Budyšína začal přímo těšit. Pravda, města neznám, bloudil jsem poněkud, než jsem kostel sv. Michala našel, a tudíž jsem na místo přibyl pouhých pár minut před zahájením.

Vedoucí zájezdu Lukáš Novosad nás sice varoval, že pakliže chceme sedět na dobrých místech, měli bychom přijít alespoň půl hodiny před začátkem koncertu, ale vzhledem ke zkušenostem z Česka jsem bral informaci na lehkou váhu. Jaké bylo moje překvapení, když jsem se ocitl v kostele, který byl zaplněn Lužickými Srby takřka dokonale. Přiznám se, že jsem byl uhranut. Množstvím návštěvníků, ale také skvělou atmosférou, která na místě panovala. Měl jsem štěstí, že na mne kamarádi pamatovali a drželi mi místo – jinak bych si zcela jistě nesesl a kdo ví, zda bych vůbec viděl na sbor, který právě nastupoval.

Sbor Lužickosrbského budyšínského gymnázia mne také zaujal počtem členů – a o chvíli později také náročností repertoáru, který se pro adventní koncert rozhodl nastudovat. Skladba koncertu pochopitelně konvenovala jak s adventem, tak se srbskou tematikou a zejména druhý aspekt byl pro mne jako pro hudebníka velice zajímavý.

Neměl jsem doposud příležitost seznámit se se srbskou vážnou hudbou, takže jsem s povděkem kvitoval, že melodika je mi blízká, že vychází (což je pochopitelné, ale ověřeno jsem to neměl) ze stejných kulturních kořenů a zdrojů jako hudba, kterou znám z domova. Nadchla mne sólistka Daniela Hazec, jejíž školený soprán ve skladbě Bjarnata Krawce *Sněženki we wětrě hraja* prozářil zhruba v polovině koncertu celý kostel sv. Michala.

K vytržení mne ale přivedla *Mše* Steva Dobrogosze, s jehož tvorbou jsem se setkal poprvé (od té doby jsem naposlouchal většinu jeho kompozic dostupných na internetu). Jeho *mše* – tolik náročná na správný přednes – je moderní, melodická a plná chytrých hudebních nápadů, které nenechají posluchače ztratit být jen na okamžik pozornost. Šlo o jednoznačný vrchol koncertu, a to i přes skutečnost, že amatérský sbor byl již značně vysílen předchozími skladbami. Jedna ze sopranistek (naneštěstí s velmi pronikavým hlasem) se ve vyšších polohách jen velmi přibližně střefovala do předepsaných not a mužská část sboru nebyla už příliš s to dodržovat tempo určené dirigentem, který však odvedl skvělou práci a náročnou kompozici zvládl se svými svěřenci asi nejlépe, jak to bylo v danou chvíli a za daných okolností možné. Navíc ovace po skončení *Mše* vlily novou mízu do umdlévajícího tělesa, takže (až na onu neposednou sopranistku) závěrečné skladby zazněly bez obtíží.

Jsem velmi rád, že jsem měl příležitost být nejen při koncertě, ale také při předvánočním setkání lužickosrbské komunity, která využila naplno tuto příležitost. Pokojná a důstojná atmosféra, která se na konci proměnila v euforii sdíleného národnostního citění, je těžko popsitelná a pro někoho zvenčí přímo ohromující. Doufám, že to nebyla poslední podobná příležitost a že lužickosrbskou vážnou hudbu zase brzy živě uslyším.

Richard Klíčník

DIVADLO

Fibichův Pád Arkuna varuje před fanatickou vírou i před služebností ideologiím

Před časem jsem v pozvánce na novou inscenaci Fibichova posledního hudebně-dramatického opusu *Pád Arkuna* předpovídal pražskému Národnímu divadlu událost operní sezóny (srov. ČLV 24, 2014, č. 7–8, s. 56–57). Návštěva první premiéry 9. října 2014

tento předpoklad potvrdila: obecnstvo odcházelo z představení nejen okouzleno nádhernou, romanticky živelnou hudbou, ale také promyšleným a působivým scénickým provedením.

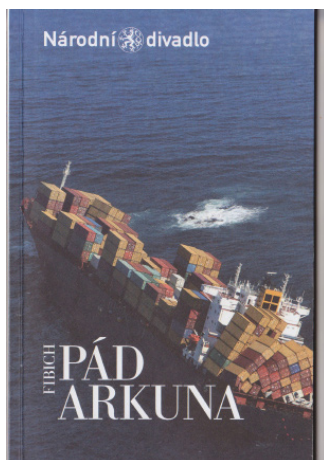
Děj bezmála čtyřhodinové opery v nastudování dirigenta Johna Fioreho, v režii Jiřího Heřmana a na scéně Pavla Svobody byl přenesen z temného 12. století do blíže neurčené „současnosti“ na břehu moře (krajina s přístavem má mytický rozměr, není vázána na konkrétní dobu ani místo).

V jednoaktovém prologu opery (pojmenovaném *Helga*) ústřední protagonistka v podání žensky křehké Dany Burešové ubytovává v rodinném penzionu mladé námořníky, kteří tu vždy na krátkou dobu zakotví (zářivě nasvícené molo se pootočením jeviště snadno proměňuje ve vnitřky lodí přivážejících nové potenciální hosty). Záhy se ocitá v situaci poměrně běžné i dnes – muž, jehož miluje, je sice pohanský silák Dargun (herecky i hlasově poněkud bezvýrazný David Szendiuch), ale Helžin problém zůstává nadčasový: otec dítěte, jež nosí pod srdcem, je zahleděn do vidiny moci (hodlá svůj život zasvětit Svantovitovi a vládnout Ránům jako jejich arcikněž), a tak svedenou dívku opouští. Coby protipól tvrdého pohana vstupuje do děje Helžin snoubenec Absolon (pěvecky dobře disponovaný Roman Janál) – je ochoten vzdát se svého citu ve prospěch soka, ale když vidí, že svůdce Helgu jen využil, přísahá pomstu a slibuje, že se stane křesťanským misionářem.

Vlastní jádro opery – pokračování *Dargun* – začíná invenčně bohatou a skvěle vystavěnou předehrou, jež ve zkratce naznačuje svár obou náboženství i konečné vítězství kříže nad slovanskými seveřany.

Výkony většiny pěvců i sboru byly nadprůměrné: zmínil bych ještě alespoň serafínsky dívčí Margit Alžběty Poláčkové, ostře odbojnou a démonicky vášnivou Radanu (snad nejwagnerovštější postavu celé opery) Evy Urbanové a lyricky rozněžnělého Jaroměra Aleše Brisceina, o něž marně usiluje Radana, poněvadž se milují upřímnou láskou s Margit. Motiv vzájemně opěťovaného citu jako nejvyšší hodnoty vyvrcholuje v závěrečném Dargunově poznání, že „pravý v lásce cíl jest života“.

I když svět pohanství a křesťanství není od sebe nijak viditelně oddělen (při minimu rekvizit a strohosti kostýmů se obě sféry prolínají a splývají), vymysleli režisér a scénograf originální vizuální symbol pro zanikající říši Pobaltských Slovanů: potápějící se plavidlo.

(obálka programu ND)

Obrovitánskou loď s barevnými kontejnery poznala veřejnost už z plakátů. V černobílé projekci na průsvitnou oponu se plující gigantický koráb objevil několikrát; jeden z kontejnerů pak dokonce posloužil jako Svantovitův chrám na Arkoně, resp. Arkunu. Variantu Arkun si libretistka Anežka Schulzová vybrala na základě studie Františka Adolfa Šuberta *Rujana, Wittov, Arkona. O původu a významu těchto jmen* (1898), z níž je citováno i v kvalitně připraveném programu se zasvěceným komentářem, mnoha fotografiemi a kompletním libretem: „Nejstarším jménem hradu-svatyně Svantovitovy jest Arkun (Arkún) – a že toto jméno jest starší než Arkona etc., tomu svědčí nejen okolnost, že Arkun přichází v písmech dříve než Arkona, nýbrž i ta důležitá věc, že názvu Arkun se užívá i v latině i v jazycích skandinávských, které patrně jej vzaly přímo z bezprostředního sousedství slovanského. Lze tedy i za to mít, a sice právem, že tento nejstarší a nelatinský písmem zachovaný tvar jest nejbližší prvotnímu tvaru slovanskému.“ (cit. dle programu *Zdeněk Fibich: Pád Arkuna*, ed. Ondřej Hučín, Národní divadlo 2014, s. 18)

Když na Arkun roku 1168 dorazí dobytčnický Dánové, ve Fibichově opeře vedení biskupem Absolonem, tuší už Dargun, že zkáza jeho

civilizace je nablízku. Usmíruje se se svou dcerou Margit a pak oba společně berou přízrak mrtvé Helgy za ruku, čímž zpečetují kdysi přetřžené krvní pouto. Dargun volí dobrovolnou smrt. Varhanní téma s velebnou melodií *Tede*, jež zaznělo už v závěru předehry, je v monumentálním umocnění zopakováno ve finále operního diptychu, kdy zpěv křesťanského sboru s orchestrem a varhanami doprovází vyvažování Svantovitových uctívání a neodkladnou zkázu arkonské svatyně. Ideový svár obou náboženství není rozhodnut: Dargun selhal jako fanatický diktátor, ale i Dánové jsou vylíčení jako zfanatizovaný dav (masakr na místním obyvatelstvu je prováděn střelnými zbraněmi, čímž toto násilí dostává širší znakovou platnost). Na průhlednou oponu je znovu promítána nákladní loď s kontejnery, avšak tentokrát tone v moři jako ostrov pohlcený přílivem. Svantovitova socha, kterou pantomimicky zázorňuje čtveřice herců, obrácených k sobě zády a vzájemně zaklesnutých lokty, se trhá a kácí do prachu.

Pražské Národní divadlo připravilo jedinečné a výtvarně i hudebně krásné představení. Nejbližší repríza se uskuteční již 28. ledna 2015, naposledy v této sezóně dílo zazní 18. dubna t. r. Třebaže *Pád Arkuna* sotva kdy bude operou konkurující častěji uváděným titulům Smetanovým, Dvořákovým či Janáčkovým, zůstane tato úspěšná inscenace počinem, na který se – i díky dnešním záznamovým možnostem – hned tak nezapomene. A třeba se dočkáme i první kompletní nahrávky v podobě kompaktního disku.

Marcel Černý

OČIMA Jany Dušek Pražákové

Adventní výlet do Budyšina

Pozvání Lukáše Novosada k účasti na výletě do Budyšina u mě vyvolalo nadšenou spontánní reakci, ani ne tak kvůli vidině krátkodobého vysmeknutí se z pražského předvánočního shonu nebo možnosti sehnat netradiční suvenýry příbuzným pod stromeček; táhlo mě sem především nutkání získat lepší povědomí o zdejším slovanské menšině, o níž jsem měla na absolventku germanistiky znalosti dosti mizerné. Do politického a kulturního centra Lužických Srbů tvořících zhruba 5–10 % ze 40 tisíc obyvatel města jsme se s manželem vydali autobusem z pražského Ládví v sobotu 13. prosince 2014 spolu s dalšími dvaceti výletníky.

Dvojjazyčné cedule podél cest bezprostředně za hranicemi dávaly tušit, že by nám tento region měl být znám důvěrněji než zbytek spolkové republiky. Ve skutečnosti na nás dosud mnoho faktů o sociolingvistické, neřku-li politické situaci Horní Lužice neulpělo, vynechám-li zaprášenou vzpomínku na sporou televizní reportáž popisující snahu Srbů o jazykovou rovnoprávnost, podkreslenou archivními záběry z tancovačky v tradičních krojích. Na konci tohoto dne jsem chtěla vědět víc. Po výstupu z autobusu v budyšinské rovinaté síti ulic s honosnými vilami se nejprve zastavujeme u Srbského institutu, kde se k naší výpravě přidává docent Petr Kaleta, který se zde věnuje výzkumu lužickosrbské kultury, jazyka a literatury. Odtud zamíříme k reprezentativní budově lužickosrbského centra Domowiny

Členové SPL a další účastníci zájezdu před Srbským domem (foto Jurij Luščanski)

na. Přivítá nás Jurij Luščanski, který nám přiblíží historii sdružení, významné osobnosti nebo míru zastoupení této menšiny v médiích. Nastiňuje rovněž problémy způsobené snížením finanční podpory, se kterými se potýká srbské školství, vyjádřil však i naději, která se odráží v zájmu německých rodičů posílat své děti do srbských školek aplikujících imerzní metodu osvojení srbského jazyka.

V knihkupectví Smolerjec kniharnja se pak noříme do nejšířší nabídky srbsky psané literatury i literatury o Lužických Srbech v srbsčině a němčině vůbec. Mou pozornost upoutá útlá knížka *Encheiridion Vandalicum oder Das Buch von den Wenden* od Jürgena Buchmanna (Lipsko: Reinecke & Voß 2012), který, jak v příštích dnech zjišťuji, s nepřekonatelně trefným cynismem glosuje v krátkých kapitolkách mnohotvárné facety lužickosrbské identity.

Posilněním nejlepší německým importovaným artiklem zvaným döner kebab se vydáváme na náměstí Kornmarkt vstříc vánočním trhům, kterým dominují ochranovské vánoční hvězdy. Jejich původci byly čeští protestanti, kteří si díky vstřícnosti jistého šlechtice založili na jeho území obec Herrnhut (Ochranov), kde jim nehrozilo pronásledování. Původně didaktická pomůcka do hodin geometrie dnes neodmyslitelně přispívá k vánoční atmosféře v celém Německu i v leckterém vzdáleném koutě světa.

V Budyšině určitě nejsme naposledy, protože sanace momentálně neumožňují prohlídku konkatedrály sv. Petra (St. Petridom), svatostánku sdíleného římskokatolickou a luteránskou církví. Lešení by mělo být z jejích útrob odstraněno v červnu.

Příznačně chmurné počasí nás doprovází kolem Matyášovy věže (Mačijova věža) na srbský hřbitov Mikławšk, připodobňovaný k pražskému Slavínu, s malebným výhledem na Sprěvu a městské panorama. V perimetru nevšedního genia loci se nacházejí pozůstatky hradu Ortenburg a Lužickosrbské muzeum (Serbski muzej Budyšin), do kterého za smrákání vstupujeme. Díky skvělému průvodci Lucianovi Kaulfürstovi se dozvídáme spoustu dalších zajímavostí ze života lužickosrbské menšiny, například o svatebních zvycích, hudebních nástrojích a zvláštnostech krojů. V muzeu se nyní až do 8. února koná souběžně výstava o Kašubech, etniku ze severu Polska mluvícím západoslovanským dialektem.

Vracíme se znovu ke stánkům v ulicích kolem Hlavního náměstí (Hauptmarkt) nasát adventní atmosféru, o poznání klidnější a tím i kouzelnější, než jaká panuje ve stejnou dobu v Praze nebo v Drážďanech. Před odjezdem si nesmíme nechat ujít zastávku v krámku s tradiční budyšínskou hořčicí, v jehož sortimentu nacházíme gurmánské skvosty obohacující základní surovinu například lesními plody. Bautzner Senf nám bude ještě chvíli připomínat výjimečný výlet za (českosaské) hranice všedních dní.

ROZHOVOR

Rozšířili jsme Korutancům duchovní obzory

Rozhovor s Karlem Voukem

*Karl Vouk patří k národnostní menšině korutanských Slovinců žijících v okolí Celovce (Klagenfurtu) v Rakousku. Vystudoval výtvarné umění ve Vídni a dnes se věnuje malířství, umění ve veřejném prostoru a architektuře v Celovci. Karl Vouk byl hlavním iniciátorem a jedním z organizátorů dnů lužickosrbské kultury **Přechod/Übergang/Prehod** v Celovci, které se konaly ve dnech 5. 6.–14. 8. 2014. (O akci jsme vás informovali v ČLV 2014/7–8.)*

Jak vznikl nápad připravit akci věnovanou Lužickým Srbům?

Tento projekt je vlastně uskutečněním mých starých dětských snů a vzpomínek. V roce 2011 jsem se konečně vydal na cestu a v doprovodu Toniho Bruka poznal Lužici – její krásu i problémy, které ji ohrožují: povrchové doly. Tehdy se probudila touha zorganizovat výstavu soudobého lužického umění v celoveckém Domě

umělců (*Dom umetnikov*), kde zastávám funkci místopředsedy. Brzy jsem ale usoudil, že by se měl projekt koncipovat širě, aby obsáhl také literaturu, fotografii a film – nakonec jsme přidali ještě literární koncert „*Rekviem za Mata Starika*“ (*Rekvijem za Mato Starika*; Toni Bruk) v pliberském kostele a koncert sboru Lužycy z Chotěbuzi, který vystoupil v kostele ve Šmihelu u Pliberku (St. Michael ob Bleiburg). S pomocí partnerů (v první řadě to byly Založba za Serbski lud, Musil-Institut (Ústav Roberta Musila pro literární vědu na celovecké univerzitě – pozn. red.) a Architektur Haus Kärnten) se tento projekt velmi vydařil.

Máte nějaké tradiční vazby nebo dřívější kontakty s Lužicí?

Můj otec Rudi Vouk (1926–1983), povoláním učitel, měl přítele Frida Měťška, který nás v 60. letech často navštěvoval a nám dětem (mám ještě dva bratry a sestru) přinášel překrásné ilustrované dětské knihy, např. tu o hodném čarodějovi „Mistru Krabatovi“. Ačkoli naše rodina bohužel nenašla příležitost, aby se vypravila do Lužice, provázela mě tato vzpomínka celá léta. Později jsem narazil na zprávy o Lužických Srbech u Petra Handkeho a u Karla Markuse Gausse, abych uvedl aspoň dva příklady ze soudobé literatury. Na začátku 80. let se potom ve vídeňském „*Klubu slovinských studentek a studentů*“ (*Klub slovenskih študentk in študentov*) konalo čtení, které organizovala Maja Haderlapová. Tehdy kromě jiných četl Benedikt Dyrlich a jako dárek dostal můj obraz. Když jsem ho v roce 2013 navštívil, potěšilo mě, že jsem po dlouhých desetiletích viděl tento obraz v jeho pracovně.

Jaký byl ohlas veřejnosti?

Korutanské akce v rámci Dnů lužickosrbské kultury vidělo několik tisíc lidí. Většina z nich do té chvíle vůbec o Lužických Srbech nevěděla – takže se můžeme pochlubit, že jsme Korutancům rozšířili duchovní obzory.

Projevil se nějaký zvláštní zájem korutanských Slovinců o Lužické Srby? Můžeme pozorovat sympatie mezi oběma slovanskými menšinami v německém prostředí?

Příznávám, že jsem ze strany korutanských Slovinců očekával větší účast – to je jediný stín v jinak radostném létě. Nicméně existují staré vazby mezi korutanskými Slovinci a Lužickými Srby. Z vyprávění vím, že v 60. letech a také později spolupracovali na „*Korutanských dnech literatury*“ (*Koroški dnevi literature*) i Lužičtí Srbové. Také ve sportu jsou navázány kontakty: žáci Slovinského gymnázia v Celovci hráli na fotbalových turnajích v Lužici, naši mladí se zúčastnili konference FUEN v Budyšině atd. Obě národnostní skupiny trpí silnou asimilací ze strany německého většinového národa. Z dobrých zkušeností kulturní houževnatosti na obou stranách bychom se ovšem mohli ve větší míře učit jeden od druhého – takto každý na svém konci pláče, místo abychom si byli vzájemně oporou.

Na co jste zvláště pyšný?

Pyšný jsem na to, že navzdory občasným krizím se tento projekt tak dobře povedl a že byli všichni účastníci velmi spokojeni. Kromě zastřešující organizace Domowiny, delegace Založby za serbski lud a delegace Zwjazku serbskich wumělcow z Budyšina jsme hostili především množství umělkyní a umělců (Iris Brankačkowa, Maja Nagelowa, Sofija Natušek, Měrka Pawlikowa, Borbora Wiesnerec, Mačij Bulank a Jürgen Mačij) a literátů (Róža Domašcyna, Benedikt Dyrlich, Jurij Koch a Tomasz Nawka). Největší chloubou ale je pochopitelně trojjazyčný katalog¹ (v hornolužické srbsčině, slovinštině a v němčině), který nabízí nejen informace o umění a literatuře, ale také o rozvoji lužickosrbského filmu, divadla a moderní hudby. Katalog zůstane ne pouze v knihovnách, ale také jako trvalá památka a možná také jako pobídka k budování nových mostů...

Otázky položila a odpovědi přeložila Eliška Papcunová.

¹ Přechod/Übergang/Prehod – serbska kultura/sorbische Kultur/lužickosrbska kultura. Kunstverein Kärnten & Založba za Serbski lud-Stiftung für das sorbische Volk, 176 str., 279 x 219 mm, ISBN 978-3-7420-2310-0. Celovec/Budyšin 2014.

SVĚDECTVÍ

Hoříčtí studenti opět v Dolní Lužici

Již od roku 2006 existuje družba mezi Gymnáziem a SOŠ Hořice a Dolnolužickosrbským gymnáziem v Chotěbuzi. U zrodu tohoto partnerství stojí dlouholetá korespondence mezi dolnolužickým spisovatelem a vlastencem Měto Worakem a učitelem hoříčského gymnázia Janem Tomíčkem. V roce 2005 přišel Měto Worak s nápadem, aby obě školy uzavřely partnerství, a realizaci tohoto nápadu předjednal na Dolnolužickém gymnáziu s tehdejšími řediteli Jurem Gerou.

Po návštěvách lužických učitelů v Hořicích a hoříčských v Chotěbuzi v průběhu roku 2006 odjela před Vánoce skupina 15 studentů a dvou učitelů z Hořic do Dolní Lužice na první výměnný pobyt. Tato první návštěva byla zaměřena na vánoční zvyky, tradiční vánoční jídla a koledy obou stran. Na jaře roku 2007 přijeli poprvé lužičtí studenti k nám do Hořic.

Od té doby se výměna uskutečňuje každým druhým rokem a plní se při ní projekt zaměřený na různá témata. Někdy jsme vyráběli čtyřjazyčný kalendář s fotografiemi Hořic i Chotěbuzi, jindy jakéhosi průvodce po Chotěbuzi opět ve čtyřech jazycích (němčině, češtině, dolnolužické srbštině a angličtině), jindy jsme se zaměřovali na domácí i cizokrajná zvířata atd. Poslední, říjnová návštěva v Chotěbuzi byla již pátá.

Ve dnech 5.–10. října 2014 navštívila skupina českých studentů státního hoříčského gymnázia opět svoji partnerskou školu v Chotěbuzi. Studenti byli ubytováni v hostitelských rodinách v Chotěbuzi a v okolních obcích. Před cestou do Lužice byli seznámeni stručně s historií Lužice, dolnolužickosrbským jazykem a lužickými zvyky a reáliemi.

V neděli ráno v půl deváté se z hoříčského nádraží vydala skupina 19 studentů (6 chlapců a 13 dívek) a dvou pedagogů (Věra Rolfová a Jan Tomíček) vlakem do Chotěbuzi. Studenti s očekáváním, ale i s obavami, jaká bude hostitelská rodina. V Chotěbuzi na nádraží nás již naši noví přátelé očekávali. Zbytek odpoledne měli studenti čas na to, aby se seznámili s novou rodinou a prostředím. Mezi sebou se domlouvali hlavně anglicky, někteří i německy. Zároveň se mnozí se svými novými kamarády a jejich rodinou zkoušeli domluvit i přes češtinu a dolnolužickou srbštinu. Jak již bylo řečeno, s tímto zajímavým slovanským jazykem, kterým mluví dnes asi 15 tisíc lidí, se seznámili částečně již ve škole v Hořicích. V Chotěbuzi na ulicích s dvojjazyčnými názvy si mohli všimnout, že ulice je dolnosrbsky *droga* a v rodině či na gymnáziu zjistili, že škola je *šula*, učitel je *ceptar*, žák je *wuknik*, kočka je *kocka*, pán je *kněz*, paní je *kněni*, slečna je *kněžna* a děti jsou *žiši*.

Studenti obou partnerských škol na dvoře gymnázia v Chotěbuzi (foto Jan Tomíček)

V pondělí jsme se s našimi lužickými přáteli vydali do obce Gatojc (Gatojce/Teichland), na jejímž území se nachází zábavní park s různými atrakcemi pro děti, ale i s rozhlednou a stezkou s vyobrazeními bájných lužických bytostí, jako je *wódny muž*, *pšezpołdnica* (polednice), *wużowy kral* (hadí král), *bludniki* (bludičky), *serbski kral* a pod.

Na akropoli tohoto parku je také přírodní bludiště a skupina soch slovanských bohů a bohyň (např. Svantovit, Radegast atd.) v životní velikosti s popisem v němčině, angličtině, polštině a dolnolužické srbštině. O Svantovítovi se zde píše, že měl čtyři hlavy, aby viděl do čtyř světových stran. Vidí celý svět a dává nejlepší věštby. Jeho roh

symbolizuje bohatství a nadbytek. Každým rokem do něho lidé nalévali víno. Největší Svantovítova svatyně stávala v Arkoně na ostrově Rujaně. V ní byl také Svantovítův bílý kůň. Návštěvu tohoto místa naši přátelé vybrali z toho důvodu, že letošní projekt v Německu i u nás je zaměřen na pohádkové a bájně bytosti v Lužici i v našem kraji.

V úterý jsme pracovali ve skupinách na projektu ve škole. Naši žáci překládali povídky o lužických bájných bytostech z němčiny a lužické srbštiny do češtiny. Jiná skupina studentů hrála volejbal a další skupina se učila lužickosrbské písně a lidové tance, které si později ve čtvrtek při slavnosti „zabijanje kokota“ (zabijení kohouta) někteří mohli na dvoře školy zazpívat a zatančit.

Ve středu jsme jeli všichni společně do Berlína, kde jsme si z výšky televizní věže prohlédli město, obdivovali Neptunovu kašnu se sochami dívek, které symbolizují čtyři řeky: Rýn, Labe, Odru a Vislu, a navštívili jsme také české velvyslanectví.

Ve čtvrtek si naši a lužičtí studenti ve skupinách prohlíželi památky Chotěbuzi a kolem poledne se na dvoře Dolnosrbského gymnázia konala tradiční dožínková slavnost „zabijanje kokota“. Tato slavnost se odehrává ve vsích Dolní Lužice od srpna až do počátku října (letos to bylo ve více než 20 vesnicích) a také na Dolnolužickosrbském gymnáziu. Zde chlapci posledního ročníku ve světečních bílých košilích a černých kalhotách mají se zavázanýma očima poslepu cepem zabít symbolicky kokota, tedy kohouta, který je dnes ovšem nahrazen květináčem. Mají na to pouze tři pokusy.

Celá slavnost začala tancem lužickosrbské polky na dvoře školy, který zahájili výše uvedení chlapci s dívkami v krásných vyšíváných dolnolužickosrbských krojích. Účast v této tradiční soutěži byla nabídnuta i našim dvěma studentům a dvěma studentkám, které si také

Zahájení slavnosti „zabijanje kokota“ (čestí studenti – poslední dva páry; foto Jan Tomíček)

oblékly dolnolužický kroj. Byli to Tomáš Dvořák, Jakub Slezák, Johanka Hypiusová a Míša Krylová. Chlapci si vedli v soutěži velmi dobře a dívkám to moc slušelo.

Dívky v krojích měly také svoji soutěž. V dřevákách musely běžet s vajíčkem na lžici a vejce jim nesmělo spadnout na zem. Vše se odbývalo za bouřlivého povzbuzování ze strany ostatních studentů. Nakonec studenti v kruhu chytali skutečného živého kohouta. Vítěz soutěže dostal hrdý titul „kral“.

Na závěr všichni studenti zpívali lužickosrbskou národní hymnu *Rědna Lužyca* (Krásná Lužice). Reportáž z celé akce i rozhovor s našimi studenty a učiteli přinesly noviny Nowy Casnik a také Lužickosrbský rozhlas v nedělním vysílání (12. 10. 2014).

Večer naši i lužičtí studenti měli společnou večeři v „serbském internátě“ a potom si zatancovali nyní již na moderní hudbu v jídelně gymnázia na „Kokot-diskotéce“.

Druhý den, v pátek 10. října 2014 se naši studenti na nádraží rozloučili se svými lužickými kamarády a jejich rodiči a vydali se na cestu domů. „Na zasejwiżenje“ u nás v Hořicích na jaře 2015!

Jan Tomíček

ZÁPISNÍK

Milí přátelé Lužice,

vstoupili jsme do nového roku a my se opět hlásíme s aktualitami ze SPL. Připravujeme návrh na změnu stanov, které je nutno aktualizovat a revidovat v souladu s novým Občanským zákoníkem. Na obsahové stránce stanov intenzivně pracují členové předsednictva, po právní stránce je formulují právníci Rudolf Leška a Vladimír Ježek. Návrh v nejbližší době zveřejníme, abyste se s ním mohli před hlasováním na valné hromadě seznámit. **Jednání valné hromady se bude konat 28. 3. 2015 v Lužickém semináři.**

Připravujeme také další akce. **V sobotu 24. 1. od 14 hodin** vás zveme

do Lužického semináře na **pohádkové odpoledne**. **Tereza Valášková** rozvede téma lužickosrbských pohádek (jehož úvod jste si již přečetli na stranách 3–4) a zhlédnout můžete výstavu **Zuzany Štancelové**, která vystavuje své ilustrace z knihy **Lidové pohádky Lužických Srbů** (v překladu Jiřího Mudry, nyní vydaná SPL a ke koupi v Lužickém semináři). V sobotu 7. 3. se můžete těšit na přednášku **Luibiny Malinkové o českém evangelickém exilu v Lužici**. Knihovník Martin Boukal pracuje na přípravě brožury věnované Hórníkové knihovně. Připomínáme také změnu bankovního spojení - Fio banka, číslo účtu: 2900678633/2010.

Přejeme vám hodně úspěchů v novém roce a těšíme se na setkání s vámi na některé z dalších akcí SPL!

Předsednictvo

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

Boscij Michał Wićaz

Ptačí svatba (pokračování)

Dudek na sebe je hrdý, družičkám hned připíjel;
oškliivil se jim, že smrdí: kdopak by s ním k tanci šel?

Čtyři muzikanty měli. Vlastovička housle má;
když pak ale zahrát chtěli, chyběla jim píšťala.

S píšťalou pak skrivan přišel, zvonek nese dudky zas,
na střízlíčka „kozol“ vyšel, byl s ním sám na celý kvas.

Černý kos pak s křepelíčkou opili se pod obraz,
že zatočil s kořaličkou, volavka je naň jak ras.

Luňák všechny napomíná k dobrým mravům: slyšel dnes,
že prý čížka – ruce spiná – mají vsadit do želez!

Přítom se tam strhla váda, strnad pleskl sýkorku,
červenka pěnkvu tahá, pozdě radit k pořádku.

Konipas se začal kasat, že je velký, silný muž,
pěnici v tom zmatku napad', vytahoval na ni nůž.

Mladý ťuhýk hned se hrnul celý žhavý do boje,
žluva v sedě v koutě zdřímala, už si vypila svoje.

Ťuhýkovi tesák vzali, moh' někoho přizabít,
všichni se ho ale báli, žádný nechtěl k němu jít.

Lyska, ta se rozhněvala, co o ní drozd povídal,
u soudu ho žalovala, že si na ni zahvízdal.

Každý ví, jak to tam chodí: soudcem byla kukačka,
ta soudí, jak se jí hodí, svědomí ji nemačka.

Muzikanti na kruchtice drželi se od všech dál,
nehnali se do pranice, však se každý z nich spíš bál,

Že snad budou při té vřavě musít sami tancovat;
slavík má sám zpívat právě, spíš by si šel katě práť.

A já, když se na to dívám, myslím, že bych nejradši
měl ty lepší svatebčany oškubané v pekáci.

Notový záznam z knihy **Blażij Nawka, Tomasz A. Nawka: Ptačí kwas (Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 1989)**.

i v některých krajích u nás, ale většinou kolem velikonoce) a další sladkosti ve tvaru ptáčků, hnízd a vajíček jako výsluška z ptačí svatby. Moderní výchovná interpretace vysvětluje nadílku jako odměnu za to, že děti krmily ptactvo, stavěly budky a krmítka. V minulosti byla nadílka různá a podobala se např. naší mikulášské. Že zde zapůsobila i populární Wićazova píseň, můžeme doložit tak, že dříve nadělovali prostě ptáčci, zatímco dnes straka jakožto nevěsta, která i v tradiční lužickosrbské kultuře obdarovává ženicha a členy jeho rodiny. Snad se projevil i v názvu tohoto zvyku. Není totiž doloženo, že by předtím vůbec s ptačí svatbou souvisel.

V moderní době se náboj posvátna vytratil, obřad se postupně profanoval a měnil ve hru. V 19. století se stalo společenskou zábavou slavit ptačí svatbu ve formě národní „besedy“ s hudbou, zpěvem a tancem, literárními a dramatickými vystoupeními; tato tradice se ve změněné podobě uplatnila i za socialismu a dožila se dneška.

V posledních desetiletích se ptačí svatba inscenuje v jeslích, mateřských školkách, školách a družinách. V krojovém průvodu jde dvojice dětí přestrojená za ženicha havrana a nevěstu straku, případně i ostatní děti za další ptáčky; cestou po vsi předvádějí různé výstupy a dostávají za to od lidí sladkosti, takže jde prakticky o obřadní obchůzku s koledou. Původně hornolužický zvyk se s absolventkami Lužickosrbského učitelského ústavu rozšířil v poslední době i do Lužice Dolní, ba i mimo lužickosrbskou sídelní oblast.

Tradice, že ptáci slaví v tuto dobu svatbu, je doložena v mnoha dalších částech Evropy: v severní Itálii, v severní Francii a Belgii, v angloamerickém prostředí.

Původ zvyku není jasný. Vykládá se hypoteticky z předkřesťanského náboženství či mytologie (ptáci jako duše předků, jimž se přinášejí oběti, kult přírodních sil resp. pohanských božstev plodnosti zosobněných ptáky – transformace obětního obřadu v nadílku dětem), z přírodních cyklů (ptáci v zimě hledají obživu u lidských obydlí; koncem ledna začíná znovu nést drůbež; přelom ledna a února se tradičně považuje za polovinu zimy). Podstatou je v každém případě snaha o brzký příchod jara, dobrou úrodu a všeobecnou prosperitu.

Z různých zdrojů sestavila Zuzana Bláhová-Sklenářová

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za finanční podpory ministerstva kultury ČR ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: vedoucí redaktorka Lucie Janovská Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz; zástupkyně vedoucí redaktorky: Eliška Papcunová, luzice@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Matějčíková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor.

MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.